

عدالت اجتماعی و اثر ما بر یکدیگر

ترم ۳: شناخت اجتماعی - مهارت آگاهی اجتماعی (CASEL) - گروه سنی ۶ تا ۹

بازی - گفتگو - کاربرگ - کتاب

⌚ حدود ۴۵ تا ۵۵ دقیقه

هدف جلسه

آشنایی کودک با مفهوم «عادلانه بودن» و تمایز آن با «مساوی بودن»، و درک اینکه نوع برخورد و حرف‌های ما روی احساس دیگران اثر می‌گذارد. این جلسه به کاهش تفکر مقایسه‌گر، درک بهتر واقعیت و رشد تصمیم‌گیری مسئولانه کمک می‌کند: عدالت یعنی هر کس به اندازه‌ی توانمندی و نیازش امکانات بگیرد، نه اینکه همه دقیقاً یک‌چیز یکسان داشته باشند.

روند در یک نگاه: بازی «نقاشی ناعادلانه» با توزیع نابرابر لوازم - گفت‌وگوی احساسات و کشف مفهوم عدالت - کاربرگ «وقتی که قراره عادلانه باشه» (خط شروع مسابقه) - گفت‌وگوی اثر حرف‌های ما بر هم - کتاب بزرگ درباره‌ی دختری که زیبایی تفاوتش دیده نشد.

مواد مورد نیاز

- تکه‌های کاغذ باطله با اندازه‌های مختلف (برای توزیع نابرابر بین گروه‌ها)
- ماژیک، مداد رنگی یا مداد شمعی (تعداد نابرابر: بعضی گروه‌ها ۴ ابزار، بعضی فقط ۱ ابزار)
- کاربرگ «وقتی که قراره عادلانه باشه» (تصویر خط شروع مسابقه با شماره‌های ۱، ۲، ۳)
- کاغذ، مداد و رنگ و ماژیک برای کاربرگ
- یک کتاب بزرگ درباره‌ی دختری که تفاوتش ابتدا دیده نمی‌شود (مثل کتاب‌هایی با مضمون پذیرش تفاوت)

۱ فعالیت ۱ - بازی «نقاشی ناعادلانه»

لوازم: تکه‌های کاغذ باطله با اندازه‌های مختلف، ماژیک و مداد رنگی به تعداد نابرابر.

۱. از بچه‌ها بخواهید روی زمین دایره یا نیم‌دایره بنشینند؛ خودتان هم هم‌سطح آن‌ها بنشینید. کلاس را به گروه‌های سه‌نفری تقسیم کنید.
۲. لوازم را عمداً نابرابر پخش کنید: چند گروه فقط دوسوم یک تکه کاغذ و یکی دو ابزار بگیرند؛ سه‌چهار گروه چندین کاغذ بزرگ‌تر و چهار ابزار بگیرند؛ بقیه ترکیب‌های مختلف.

اگر کودکی اعتراض کرد که توزیع برابر نیست، انکار نکنید: بپذیرید که برابر نیست و بگویید «به‌زودی می‌فهمیم چرا». مراقب کودکانی باشید که ممکن است به کم‌داشتن منابع حساس باشند.

دستور فعالیت:

با همین لوازمی که گرفتید، رنگارنگ‌ترین و چشم‌گیرترین نقاشی‌ای که می‌تونید بکشید! چند دقیقه وقت دارید.

۳. پس از چند دقیقه بگویید نقاشی متوقف شود، به دایره برگردند و اثرشان را جلوی‌شان نگه دارند؛ تشویقشان کنید به نقاشی بقیه نگاه کنند.

سؤال‌های گفتوگو:

تونستید همون نقاشی رنگارنگی رو بکشید که بقیه کشیدن؟ چرا یا چرا نه؟ ... همه‌ی نقاشی‌ها به یه اندازه رنگین و جذاب‌ان؟ ... تقصیر خود نقاش بود که نتونست؟ ... حالا فکر کنید یه جایزه‌ی بزرگ به رنگارنگ‌ترین نقاشی بدن — این عادلانه‌ست؟

پاسخ‌های احتمالی: «نه، چون بعضی‌ها مازیکِ کمتری داشتن»، «تقصیر ما نبود»، «عادلانه نیست»...

جمع‌بندی کنید: جایزه بر اساس رنگارنگ‌بودن عادلانه نیست؛ بعضی هنرمندان رنگِ بیشتری داشتند، هیچ‌کس انتخابی نداشت و این تقصیر آن‌ها نبود. سپس به جهان بیرون پل بزنید: بعضی افراد در جامعه و دنیا بیشتر یا کمتر از دیگران دارند و این کارها را برای بعضی سخت‌تر و برای بعضی آسان‌تر می‌کند.

پرسش‌های کلیدی احساس:

وقتی به نفر باهات چیزی رو شیر می‌کنه چه حسی داری؟ فکر می‌کنی دوستت چه حسی داره؟ من چطوری می‌تونم شیر کنم؟ من می‌تونم صبر کنم!

۲ کاربرد — «وقتی که قراره عادلانه باشه»

لوازم: کاربرگِ خط شروع مسابقه، مداد و رنگ.

آنچه می‌گویید (مفهوم کاربرد):

دوستِ خوبِ من! مساوی بودن به معنی عادل بودن نیست. عادل بودن یعنی به هر کسی به‌اندازه‌ی توانمندی‌هاش امکانات بدیم. حالا تو هر ردیف اگه هر سه نفر قراره یه مسابقه بدن، هر کسی از کجا باید شروع کنه تا عادلانه باشه؟

۱. کاربرد را با هم نگاه کنید؛ بچه‌ها روی هر ردیف نشان دهند هر دونه باید از کجا شروع کند (نفری که مسیر سخت‌تری دارد، جلوتر) تا مسابقه عادلانه شود.

پاسخ‌های احتمالی: «اونی که عقب‌تره باید جلوتر شروع کنه»، «اون‌وقت همه با هم می‌رسن»...

تأکید کنید: عدالت یعنی جبرانِ تفاوتِ شرایط، نه یک‌جور رفتار با همه. همان مثالِ نقاشی را یادآوری کنید.

۲ گفتوگو — اثر حرف‌ها و رفتار ما بر یکدیگر

آنچه می‌گویید:

حرف‌های ما روی خودمون و بقیه اثر می‌ذاره و توی دیگران احساس ایجاد می‌کنه. برای همین وقتی با کسی حرف می‌زنیم، خوبه خودمون رو بنذاریم جای اون دوست و نسبت به حرفمون مسئول باشیم. اون‌طرف هم اگه به نفر چیزی به ما گفت و توی ما احساسی ساخت، پادمون باشه این لزوماً درست نیست — این منظر نگاهِ اون دوسته، نه همیشه واقعیت.

تشبیه زیبا:

تفاوت‌های ما دنیا رو قشنگ می‌کنه؛ مثل گل‌ها که هزار نوعان، مثل درخت‌ها که هر کدوم یه قصه‌ی قشنگ دارن — بعضی میوه دارن، بعضی گل، بعضی برگ، همه‌شون قشنگ‌ان، فقط طریقه‌ی نگهداریشون فرق داره. پس ما هم با همه‌ی تفاوت‌هامون دوست‌داشتنی و زیباییم، اما نوع امکاناتی که لازم داریم فرق داره.

از بچه‌ها بخواهید یک‌بار حرفی که حس خوب در آن‌ها ساخته و یک‌بار حرفی که حس بد ساخته را به یاد بیاورند و کوتاه بگویند.

لوازم: کتاب بزرگ درباره‌ی دخترى که زیبایی تفاوتش دیده نشد.

گذار به کتاب:

حالا می‌خوایم قصه‌ی به دخترى رو بخونیم که آدمای اطرافش قشنگی تفاوتش رو متوجه نشده بودن و اون به سرى احساس‌هایی رو تجربه کرد... و بعد فهمید این نگاه اوناست، نه واقعیت!

در حین خواندن مکث کنید و بپرسید آن شخصیت در هر صحنه چه حسى دارد و دیگران چطور می‌توانستند عادلانه‌تر و مهربان‌تر رفتار کنند.

راهنمای تسهیلگری

پیش از کلاس: لوازم نقاشی را از قبل به بسته‌های نابرابر تقسیم و پنهان کنید تا توزیع سریع باشد؛ کاربرگ مسابقه را برای هر کودک چاپ کنید و کتاب بزرگ را آماده داشته باشید.

در لحظه‌ی اوج هیجان: اگر کودکی که لوازم کمتری گرفته در لحظه ناراحت، عصبانی یا بغض کرده شد: هم‌سطح کنارش بنشینید، احساسش را تأیید کنید («حق داری ناراحت بشی، این عادلانه نبود») و همین احساس واقعی او را — با اجازه‌اش — به قلب درس تبدیل کنید؛ هرگز احساسش را کوچک نشمارید.

زبان پیشنهادی: به جای «مساوی یعنی عادلانه»، بگویید «عادلانه یعنی هر کس به اندازه‌ی نیازش». از واژه‌ی «تقصیر» برای کودکی که کم داشت استفاده نکنید؛ تأکید کنید «هیچ‌کس انتخاب نکرده بود».

تفاوت‌های سنی: برای ۶-۷ ساله‌ها روی احساس بازی و کاربرگ مسابقه تمرکز کنید؛ برای ۸-۹ ساله‌ها بحث «اثر حرف‌های ما» و مثال‌های جامعه (کسی که امکانات کمتری دارد) را عمیق‌تر کنید.

نشانه‌های نیاز به پیگیری: اگر کودکی مدام دیگران را با خودش مقایسه می‌کند، یا نشانه‌ای از تجربه‌ی واقعی بی‌عدالتی یا کم‌برخوردارى در حرف‌هایش بود، یادداشت کنید و با مهربانی با خانواده در میان بگذارید.

پل خانه: به والدین پیشنهاد دهید این هفته یک موقعیت خانوادگی را با کودک «عادلانه» (نه لزوماً مساوی) تقسیم کنند و درباره‌اش حرف بزنند — مثل تقسیم کار به‌اندازه‌ی توان هر کس.

نشانه‌ی موفقیت: کودک بتواند با زبان خودش بگوید فرق «مساوی» و «عادلانه» چیست و یک مثال بزند.

یادداشت مربی

احساس ناخوشایندی که بازی نابرابر می‌سازد، خود درس است — آن را پاک نکنید، آن را با ایمنی همراهی کنید. هدف این نیست که کودک احساس گناه کند یا کسی را مقصر بداند، بلکه این است که بفهمد شرایط آدم‌ها متفاوت است و عدالت یعنی همین تفاوت‌ها را دیدن. آرامش و انصاف خود شما، قوی‌ترین الگوی این جلسه است.